

УДК 821.111:81'42

Підгорна А. Б.

канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ

Вивчаючи іншу мову, людина знайомиться і з культурою нації, яка послуговується цією мовою. Це пов'язано з тим, що в номінативних одиницях кожної мови знаходять відображення національний менталітет та національна культура певної етнічної спільноти, що сформувалась в певних історичних, географічних та політичних умовах. Вивчення особливостей цих номінативних одиниць є одним із завдань лінгвокультурології.

Одним із найважливіших культурних надбань будь-якої нації, що містить в собі різноманіття таких лексем, є тексти, у яких зафіксовано особливості культури та звичаїв певного народу. Зокрема, Ю. М. Лотман відмічає, що текст – це не лише генератор нових смислів, але і конденсатор культурної пам'яті [3, с. 21]. При цьому, текст, і, зокрема, художній текст, є одним із основних об'єктів дослідження у лінгвокультурології. С. В. Іванова виділяє такі аспекти тексту, які можуть бути проаналізовані в межах лінгвокультурології: 1) *структура* – порівняння побудови текстів різних національно-культурних спільнот; 2) *коло прецедентних жанрів*, тобто композиційні структури і сукупності мовних штампів, які знайомі членам тієї чи іншої культурної групи, володіють для них ціннісною значимістю і вказують на певний тип тексту; 3) *текстова концептосфера*; 4) *смысл текста*, а саме – ті смисли, що зрозумілі без попередніх пояснень лише представникам певної національно-культурної спільноти; 5) *система образів*, наприклад, ті, що певною мірою відображають «національний дух народу» і не можуть бути легко зрозумілими пересічним читачам без попереднього знайомства з вихідною культурою; 6) *інклюзії в смислову та структурну єдність тексту*, що в теорії літератури називають інтертекстуальністю [1].

Художній текст як носій культури певного народу має значний національно-культурний потенціал, який представляє собою сукупність певних лінгвістичних та екстралінгвістичних ресурсів, що експлікують фрагмент концептуальної картини світу автора та відображають художньо втілену у тексті своєрідність національної дійсності. Усі три рівні

художнього тексту – ідейно-естетичний, жанрово-композиційний та мовний – є носіями національно-культурної специфіки та роблять свій внесок у відтворення цілісного художнього образу світу, притаманного певній лінгвокультурній спільноті [2, с. 14]. Художній текст є основним об'єктом лінгвокультурного аналізу саме завдяки своїм властивостям накопичення та зберігання культурної інформації, а також відображення мовної картини світу носія певної мови.

До культурно-маркованих знаків належать артефакти матеріальної культури і твори мистецтва, чітко ритуалізовані поведінкові та мовленнєві моделі, топоніми та антропоніми, а також фалеристика і титули, які утворюють «асоціативний шлейф» у сприйманні вихідного читача [4, с. 406]. Отже, бачимо, що до культурно-маркованих знаків відносять і об'єкти мистецтва, і моделі поведінки, і загалом все те, що є специфічним для окремої культури. Однак, в межах лінгвокультурологічного аналізу художнього тексту увагу звертають саме на культурно-марковану лексику. Культурно-маркована лексика розглядається дослідниками під різними кутами зору. Зокрема з'ясовується зв'язок мови і ментальності, мови і культури; на матеріалі мовних фактів встановлюються закономірності мовної поведінки різних етносів; з'ясовуються особливості відображення культурних явищ у мові; вплив культурного компонента на конотацію слова; визначається естетична функція національно-культурного компонента семантики слова та ін. До такої лексики відносяться слова, які позначають різноманітні реалії, що характеризують життєвий уклад лінгвокультурної спільноти. Природа таких лексичних одиниць очевидна: вона обумовлена навколишнього реальною дійсністю [1, с. 87]. Також до них можна віднести історизми та топоніми, через які також дуже яскраво проявляється культура в мові.

Отже, для лінгвокультурології художній текст є одним із основних об'єктів дослідження, адже він є засобом відображення національно-специфічної дійсності народу і його мовної картини світу. Існує ряд аспектів тексту, які можуть враховуватись при лінгвокультурологічному аналізі, а саме структура, текстова концептосфера, система смислів та образів тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Иванова, С. В. Лингвокультурологический аспект исследования языковых единиц : дис. ... д-ра филол. наук: 10.02.19 / С. В. Иванова. – Уфа, 2003. – 364 с.
2. Карасева Ю. А. Художественный текст как источник национально-культурной информации и выразитель национальной ментальности (на материале произведений художественной литературы стран андской

культурно-исторической зоны) : автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.05 / Ю. А. Карасева. – М., 2012. – 22 с.

3. Лотман Ю. М. Внутри мыслящих миров. Человек-текст-семиосфера-история / Ю. М. Лотман. – М. : Языки русской культуры, 1996. – 464 с.

4. Чала Ю. П. Переклад культурно-маркованих знаків Вікторіанської доби в паратексті драматичних творів / Ю. П. Чала // Мовні і концептуальні картини світу: зб. наук. праць. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2006. – Вип. 17. – С. 405-413.